

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: एमव्हीआर-०५१६/प्र.क्र.२६२/परि-२

मंत्रालय,दुसरा मजला, मादाम कामा मार्ग,

मुंबई- ४०० ०३२

तारीख:- ०३ ऑगस्ट, २०१६.

वाचा:-

- १) केंद्र शासनाची क्र.जीएसआर-७०९(ई), दि.०८.१०.२०१४ ची अधिसूचना
- २) केंद्र शासनाने ई-रिक्षा व ई-कार्ट संदर्भात मोटार वाहन कायद्यात केलेली सुधारणा
- ३) परिवहन आयुक्त यांचे क्र.एमव्हीआर-०२१५/सीआर-७०९/का-२(४)/जा.क्र.७६३९, दि.२५.०४.२०१६, जा.क्र.८९६७, दि.२५.०५.२०१६ व जा.क्र.९४९९५. दि.३१.०५.२०१६ ची पत्रे.
- ४) केंद्र शासनाचे क्र.आरटी-११०३६/८०/२०१२/एमव्हीएल, दि.२६.०४.२०१६ चे पत्र.

प्रस्तावना:-

केंद्र शासनाच्या दि.०८/१०/२०१४ च्या अधिसूचनेद्वारे मोटार वाहन नियम, १९८९ मध्ये नियम २ (cb) व २ (cc) द्वारे ई - रिक्षा व ई - कार्ट हे संवर्ग समाविष्ट करण्यात आलेले आहेत व त्यानुषंगाने मोटार वाहन अधिनियम, १९८८ मध्ये सुधारणा करून ई - रिक्षा व ई - कार्ट या संज्ञाचा समावेश केलेला आहे. त्यास अनुसरून केंद्र शासनाने त्यांच्या दि.०९/०६/२०१५ च्या पत्रान्वये सर्व राज्य, केंद्रशासित प्रदेशांना ई - रिक्षा व ई - कार्ट या वाहनास मान्यता देण्याच्या अनुषंगाने करावयाच्या कार्यवाहीबाबत सल्लात्मक स्वरूपाच्या सूचना दिलेल्या आहेत. केंद्र शासनाच्या यासंदर्भातील सर्व अधिसूचना व सल्लात्मक सूचना विचारात घेऊन मुंबई महानगर प्रदेश परिवहन प्राधिकरण क्षेत्रा व्यतिरिक्त उर्वरित क्षेत्रासाठी ई - रिक्षा परवाने देण्याच्या अनुषंगाने सर्वसाधारण धोरण ठरविण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता.

शासन निर्णय :

ई-रिक्षा संदर्भात केंद्र शासनाच्या अधिसूचना व मार्गदर्शक सूचना विचारात घेऊन महाराष्ट्र राज्याकरिता परिशिष्ट “अ” मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे ई-रिक्षा या वाहनांच्या नियमनाबाबत धोरण ठरविण्यात येत आहेत. मोटार वाहन कायदा, १९८८ च्या कलम ७४ (१) मधील तरतूदीनुसार राज्यातील लातूर, अमरावती, बुलढाणा, अकोला, नागपूर आणि वर्धा या ठिकाणी प्रादेशिक परिवहन प्राधिकरण यांनी ई-रिक्षा संदर्भात परवाने देण्याबाबतची कार्यवाही करावी. सदर परवाने देताना सोबतच्या परिशिष्ट “अ” मधील धोरण व त्यामधील सर्वसाधारण अटी व शर्ती विचारात घेऊन संबंधित प्रादेशिक परिवहन प्राधिकरण यांनी कार्यवाही करावी.

२. संबंधित प्रादेशिक परिवहन प्राधिकरण यांनी ई - रिक्षाचे परवाने देण्यापूर्वी संबंधित स्थानिक प्राधिकरणांचे (पोलीस आयुक्त/पोलीस अधीक्षक व आयुक्त महानगर पालिका /मुख्याधिकारी) यांचे अभिप्राय घेणे बंधनकारक राहील.

३ सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक २०१६०८०३१७२२५२९३२९ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(टि. न. शिखरामे)
कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. राज्यपाल यांचे प्रधान सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई
२. मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव / सचिव, मंत्रालय, मुंबई
३. सर्व मा. मंत्री / मा. राज्यमंत्री, मंत्रालय, मुंबई
४. मा. अध्यक्ष, विधानसभा यांचे खाजगी सचिव, विधानभवन, मुंबई
५. मा. सभापती, विधानपरिषद यांचे खाजगी सचिव, विधानभवन, मुंबई
६. मा. उपाध्यक्ष, विधानसभा यांचे खाजगी सचिव, विधानभवन, मुंबई
७. मा. उपसभापती, विधानपरिषद यांचे खाजगी सचिव, विधानभवन, मुंबई
८. मा. विरोधी पक्षनेता (विधानसभा) यांचे खाजगी सचिव, विधानभवन, मुंबई
९. मा. विरोधी पक्षनेता (विधानपरिषद) यांचे खाजगी सचिव, विधानभवन, मुंबई
१०. परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
११. प्रादेशिक परिवहन प्राधिकरण (सर्व)
१२. अपर पोलीस महासंचालक (वाहतुक) महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
१३. अपर परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
१४. उप परिवहन आयुक्त, (सर्व)
१५. प्रादेशिक परिवहन अधिकारी (सर्व)
१६. उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी (सर्व)
१७. कक्ष अधिकारी, कार्यासन पोल-८, गृह विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
१८. निवडनस्ती परि-२.

परिशिष्ट “आ”

ई - रिक्षा या वाहनाच्या नियमनाबाबत धोरण :-

पार्श्वभूमी :- रस्ते वाहतूक व महामार्ग मंत्रालय, नवी दिल्ली यांनी क्र. GSR 709(E) या दि.०८.१०.२०१४ रोजीच्या अधिसूचनेद्वारे केंद्रीय मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियम २ मध्ये सुधारणा करून २ (cb) व २ (cc) द्वारे ई-रिक्षा या वाहनांची व्याख्या विहित केली आहे. दि.०७.०१.२०१५ रोजी मोटार वाहन अधिनियम, १९८८ मध्ये कलम २(अ) नव्याने समाविष्ट करून ई-रिक्षा याची व्याख्या विहित केली असून कलम ७ मध्ये पोटकलम १ नंतर नवीन परंतुक समाविष्ट करून ई-रिक्षा अनुजप्ती करीता हलके मोटार वाहन चालविण्याचा १ वर्षाच्या अनुभवाच्या अटीमधून सूट दिली आहे. त्याचबरोबर पत्र क्र. RT-11036/80/ 2012-MUL, दि.०९/०६/२०१५ नुसार या वाहनांच्या नियमनाबाबत कार्यवाही करण्याचे निर्देश दिले आहेत.

२. उद्देशः- ईरिक्षा धोरण करण्यामागील मुख्य उद्देश खालीलप्रमाणे आहेत.

(१) सायकल रिक्षा चालविणाऱ्या व्यक्तींना ई-रिक्षाचा पर्याय उपलब्ध करणे.

(२) ई-रिक्षाच्या माध्यमातून सायकल रिक्षा चालविणाऱ्या व्यक्तींना व्यवसायाच्या संधी निर्माण करणे.

(३) महिला आणि अपंगत्व असणाऱ्या व्यक्तींना रोजगाराच्या संधी उपलब्ध करणे.

(४) ई-रिक्षामुळे शहरातील वायुप्रदूषणाची पातळी कमी करणे.

३. ई - रिक्षा धोरण :- राज्यात ई - रिक्षा या वाहनांच्या नियमनाबाबत पुढीलप्रमाणे धोरण ठरविण्यात येत आहे.

(१) मोटार वाहन अधिनियमामध्ये ई-रिक्षाकरिता वाहनाचा स्वतंत्र संवर्ग निर्माण करण्यात यावा. सदर संवर्ग नवीन असल्याने तीनचाकी ऑटोरिक्षा किंवा त्यासारख्या वाहनाशी तो संलग्न करू नये.

(२) सदर वाहनांची नोंदणी परिवहन संवर्गात करावी.

(३) मोटार वाहन अधिनियम, १९८८ च्या कलम ७ मधील परंतुकानुसार सदर वाहनांच्या अनुजप्तीकरीता हलके मोटार वाहन चालविण्याच्या अटीमधून सूट देण्यात यावी. तसेच या वाहनांच्या चालकांना महाराष्ट्र मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियम ४ मधील तरतूदीनुसार सार्वजनिक सेवा वाहन चालविण्याबाबत प्राधिकार पत्र मंजूर करावे तसेच नियम २१ (११) मधील विहित केल्यानुसार लॉमिनेटेड स्वरुपातील ओळखपत्र जारी करावे

(४) ई-रिक्षा प्रकाराच्या वाहनांसाठी वाहन उत्पादकाने अथवा एखाद्या संस्थेने वाहनासंदर्भात केंद्रिय मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियम १२६ मध्ये नमूद संस्थांकडून type approval प्राप्त केल्यानंतर वाहनांची नोंदणी करावी.

(५) अनुजेय असणाऱ्या व्यक्तींना रहदारी विषयक नियमांचे, चिन्हांचे आणि वाहन चालविण्याबाबत प्रशिक्षण देण्यात यावे.

(६) केवळ सायकल रिक्षा चालविणाऱ्या चालक/मालक यांनाच ई-रिक्षा परवाने जारी करण्यात यावेत.

(७) सदर वाहनांकरिता विशिष्ट मार्ग अथवा क्षेत्र देण्यात यावे आणि सदर वाहनाची वाहतूक एखाद्या विशिष्ट रस्त्यावर किंवा रस्त्याच्या काही भागांकरिता किंवा विशिष्ट क्षेत्राकरिता असावी.

४. **ई-रिक्षा या वाहनाचा नियमनाबाबत सर्वसाधारण अटी व शर्ती :-**

(१) अर्जदाराकडे ई-रिक्षा चालविण्याची वैध अनुज्ञापती व सार्वजनिक सेवा वाहन चालविण्याचे प्राधिकारपत्र / बॅंज आणि लॉमिनेटेड स्वरुपातील ओळखपत्र असावे.

(२) अर्जदारास स्थानिक भाषेचे ज्ञान व परवाना क्षेत्रातील स्थळांची माहिती असावी.

(३) अर्जदाराविरुद्ध मागील १ वर्षामध्ये कोणत्याही प्रकारचा दखलपत्र गुन्हा नोंद झाला नसल्याचा पोलीस विभागाचा दाखला.

(४) अर्जदाराचे शासनाच्या, निमशासकीय किंवा खाजगी कंपनीमध्ये कायमस्वरूपी नोकरीत नसल्याबाबत प्रतिज्ञापत्र घेण्यात यावे.

(५) अर्जदाराकडे अन्य कोणत्याही प्रकारच्या वाहनाचा परवाना नसावा तसेच अर्जदारास ई-रिक्षाचे एकापेक्षा जास्त परवाने जारी करण्यात येऊ नयेत. या वाहनास कंत्राटी परवाना जारी करण्यात यावा.

(६) या वाहनांना इलेक्ट्रॉनिक मीटर बसविणे अनिवार्य असेल. तसेच, प्रादेशिक परिवहन प्राधिकरणांनी या वाहनाचे त्यांच्या क्षेत्रातील भाडे ठरवावे.

(७) विविध हेल्प लाईन क्रमांक आणि परवाना धारक / चालक यांच्या बाबतची माहिती सदर वाहनांमध्ये प्रदर्शित करणे बंधनकारक असेल.

(८) ई-रिक्षामधून आसनक्षमतेपेक्षा जास्त प्रवाशांची वाहतूक करू नये. तसेच चालकाने त्याच्या बाजूला प्रवाशांना बसवू देऊ नये आणि वाहनातून उभ्या प्रवाशांची वाहतूक करू नये. अन्यथा परवाना रद्द करून वाहन जप्त करण्यात येईल.

(९) सदर ई-रिक्षा प्रादेशिक परिवहन प्राधिकरणाने विनिर्दिष्ट केलेले क्षेत्र, मार्ग अथवा मार्गाचा काही भाग या भागातच प्रवाशी वाहतूक करावी तसेच अन्य स्थानिक प्राधिकरणाने प्रतिबंधीत केलेल्या क्षेत्रात वाहनाचा वापर करू नये. वाहतूक कोंडी, कायदा व सुव्यवस्थेचा प्रश्न उद्भवू नये व रस्त्याची दुर्दशा होऊ नये याबाबी लक्षात घेऊन परवान्याच्या संख्येबाबत प्रादेशिक परिवहन प्राधिकरण यांनी विशिष्ट मर्यादा ठरवावी.

(१०) सदर वाहनामध्ये प्रथमोपचार पेटी आणि अग्निशमन यंत्र ठेवणे अनिवार्य राहील.

(११) सदर वाहनाच्या डाव्या बाजूला परवानाधारकाचे नाव, पत्ता तसेच टेलिफोन क्रमांक रंगविणे अनिवार्य राहील.

(१२) सदर ई-रिक्षाच्या पाठीमागे पिवळया रंगाची रिफ्लेक्टिव टेप लावणे बंधनकारक राहील.

(१३) सदर ई-रिक्षाची सर्व विधीग्राह्य कागदपत्रे उदा. नोंदणीप्रमाणपत्र, वाहनाचा विमा, परवाना, कर भरणा व योग्यताप्रमाणपत्र तसेच चालकाची अनुज्ञापती सोबत बाळगणे अनिवार्य राहील.

(१४) सदर वाहनाचे हस्तांतरण इतर वैध परवानाधारका व्यतिरिक्त व्यक्तीस करता येणार नाही. तथापि, परवाना धारकाचा मृत्यू झाल्यास मोटार वाहन अधिनियम, १९८८ च्या कलम ८२ व महाराष्ट्र मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियमातील तरतूदीनुसार सदर वाहनाचे हस्तांतरण करता येईल.

(१५) सदर वाहनाच्या चालकाने गुंगीकारक औषध द्रव्ये आणि मनोव्यापारावर प्रभाव करणारे पदार्थ किंवा मद्यपान करून वाहन चालवू नये. वाहन चालविताना कोणत्याही प्रकारचे संगीत वाजणाऱ्या यंत्रणेचा वापर करू नये.

(१६) सदर वाहनाच्या चालकाने/ परवानाधारकाने प्रवाशांशी सौजन्याने वागावे.

(१७) जर वाहनामध्ये इतर प्रवाशांकडून महिला प्रवाशासोबत असभ्य वर्तणूक /शोषण यासारखे प्रसंग घडले तर अशा प्रसंगामधील महिलेस परवानाधारक/चालकाने नजिकच्या पोलीस स्टेशनमध्ये घेऊन जावे व अशा प्रसंगाबाबतची माहिती पोलीस स्टेशनला द्यावी.

(१८) महाराष्ट्र मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियम २१ व २२ मधील नमूद केलेल्या तरतुदीचे पालन करावे. तसेच मोटार वाहन कायदा, १९८८ च्या कलम ८४ मध्ये दिलेल्या तरतुदीचे पालन करणे आवश्यक राहील.

(१९) स्थानिक गरजेनुसार संबंधित प्रादेशिक परिवहन प्राधिकरणास अतिरिक्त मार्गदर्शक तत्वे समाविष्ट करता येतील वा अन्य शर्ती / अटी लागू करता येतील.
